

Tria de tres: Pàmies, Rojals i Margarit

Carles Montpart Tura

Cap a finals d'estiu, i especialment al voltant de la celebració de la Setmana del Llibre en català, l'allau de novetats en el mercat editorial català és més que notable. Entre la diversa oferta d'aquest nou curs, van destacar, per llargament esperades, les noves obres dels narradors Sergi Pàmies i Marta Rojals, i la primera incursió en el gènere memorialístic del poeta Joan Margarit.

La vida a través dels contes

En els ja més de sis anys que portem fem recomanacions literàries des d'aquestes pàgines, en dues ocasions hem parlat específicament de contes. La primera vegada, en l'article "Reconeixements al conte literari" (*latortugaavui* núm. 19, gener de 2014), comentàvem l'obra d'Alice Munro, que havia rebut recentment el Premi Nobel de Literatura, i també parlàvem del darrer recull de contes de Sergi Pàmies *Cançons d'amor i de pluja* (Quaderns Crema, 2013). Posteriorment, ara fa justament un any, a "La vida en un conte" (*latortugaavui* núm. 61, novembre) donàvem notícia de les novetats en aquest gènere de Jordi Puntí, Empar Moliner i Jenn Díaz.

I és que el conte segueix sent una opció plenament vàlida en època com la nostra en què de vegades és difícil trobar el temps més llarg i sostingut que reclama la novel·la o l'assaig. Tornem, doncs, avui, al conte de la mà mestra una altra vegada de Sergi Pàmies (París, 1960), un escriptor que a hores d'ara ja és una autèntic referent en el conreu a casa nostra d'aquest gènere, i que acaba de publicar *L'art de portar gavardina* (Quaderns Crema, 2018).

Tot i que també ha escrit les novel·les *La primera pedra* (1990), *L'instint* (1992, Premi Prudenci Bertrana) i *Sentimental* (1995), el gruix de l'obra literària de Pàmies està constituïda pels set reculls de narracions publicats des de finals dels anys vuitanta fins a l'actualitat a l'editorial Quaderns Crema: *T'hauria de caure la cara de vergonya* (1986), *Infecció* (1987), *La gran novel·la sobre*

Sergi Pàmies —
— *L'art de portar gavardina* —
— QUADERNS CREMA —

Barcelona (1997), *L'últim llibre de Sergi Pàmies* (2000), *Si menges una llimona sense fer ganyotes* (2006), *La bicicleta estàtica* (2010) i *Cançons d'amor i de pluja* (2013). Pàmies també ha destacat els darrers anys com a columnista de premsa, especialment de temàtica esportiva, tasca que li ha fet merèixer el X Premi Internacional de Periodisme Manuel Vázquez Montalbán que atorga la Fundació del FC Barcelona conjuntament amb el Col·legi de Periodistes de Catalunya. D'aquesta temàtica, Pàmies és autor de *Confessions d'un culer defectuós* (Empúries, 2016), i també és un col·laborador habitual en les tertúlies de diversos programes de ràdio i de televisió.

El fet que es tracti d'un autor molt proper, en molts aspectes, a un altre escriptor també dedicat gairebé en exclusiva al conte, Quim Monzó, i la circumstància que hi comparteixi algunes característiques, tant estilístiques com generacionals —tot i que Pàmies és vuit anys més jove—, ha fet que durant molts anys Pàmies hagi patit, en certa manera, l'estigma d'escriptor "monzoní", en el sentit d'atribuir-se-li una literatura mimètica respecte de la de Monzó, i, per tant, mancada d'originalitat. En els primers reculls de Pàmies això podia ser en part cert, fruit, d'una banda, de la coneixença personal i d'una indissimulada admiració cap a un Monzó ja reconegut i consagrat i, de l'altra, d'una coincidència vivencial —van fer ràdio junts molts anys, per exemple— i d'una concepció comuna del gènere. Els contes, en tots dos autors, sovint són molt breus, protagonitzats per personatges solitaris i insatsfets, immersos en una gran inseguretat sentimental i vital i retraten, amb una gran precisió lingüística i en

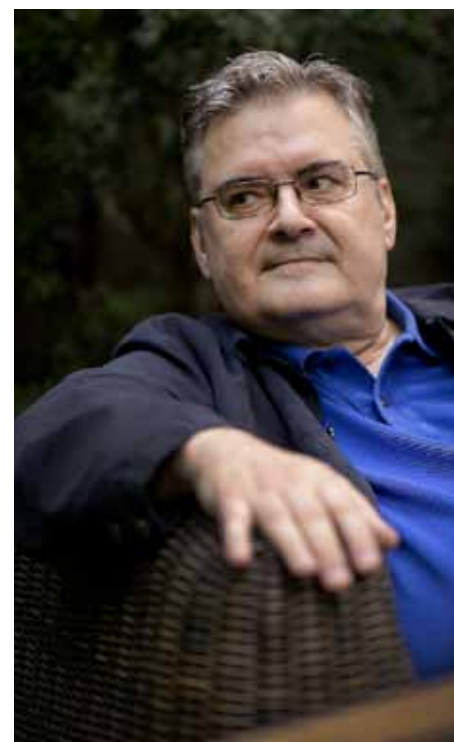
el marc d'ambients urbans, el que en podríem anomenar la societat postmoderna.

El cert és, però, que malgrat les coincidències que hi vulguem trobar, Sergi Pàmies ha anat desenvolupant la seva pròpia carrera literària i ha acabat consolidant un espai força personal en el conreu del conte. El darrer llibre que ha publicat, *L'art de portar gavadina* (Quaderns Crema, 2018), format per tretze relats, representa una clara continuïtat respecte d'algunes de les innovacions que ja va proposar a *Cançons d'amor i de pluja* (Quaderns Crema, 2013) i a *La bicicleta estàtica* (Quaderns Crema, 2010), i que tenen com a element més revelador la inclusió en la trama argumental de records i històries provinents de la seva pròpia biografia, fins al punt que en alguns dels relats n'arriba a ser l'essència primera, especialment pel que fa a la recuperació de la figura del seu pare, el màxim dirigent del PSUC Gregorio López Raimundo, mort l'any 2007, i de la seva mare, la també escriptora i destacada militant comunista Teresa Pàmies, traspasada l'any 2012. En relació a la mare, destaca en aquest últim recull el conte "Nadala maternofilial", que s'acaba convertint en un retrat descarnat tant de la mare com del propi autor. Forma part també d'aquest nucli el relat "No sóc ningú per donar-te consells", on l'autor confessa que "en el període més convuls de la meva adolescència vaig fantasiejar amb la possibilitat de ser fill de Jorge Semprún" (p. 61).

El mateix Pàmies ha manifestat moltes vegades que el fet de ser fill d'aquests dos importants militants antifranquistes, i la vida clandestina que va haver de viure de petit,

l'havia marcat profundament, però que justament per aquest motiu sempre s'havia resistit a deixar que aquests elements biogràfics contaminessin la seva obra. Amb la mort dels pares, però, i amb l'arribada de l'autor a la maduresa, a la paternitat i a la separació de la seva parella, aquest cúmul de vivències personals ha acabat aflorant i ha produït un viratge important en el contingut de molts dels seus contes.

Els temes del darrer recull també giren al voltant dels eixos bàsics de la seva literatura: la rutina, la decadència, la paternitat, la pròpia literatura i, sobretot, les múltiples cares que ens ofereixen les relacions amoroses, especialment centrades ara en el trauma amarg de la separació i el canvi de relació amb els fills que aquest trencament suposa. Hi ha, en aquest aspecte, un enfocament més madur i més meditat que el que podríem trobar

Sergi Pàmies

Marta Rojals

Primavera, estiu, etcètera

RBA BUTXACA

en els reculls de joventut. És com si es fes explícit —i s'acceptés amb una certa resignació— que la complexitat dels lligams emocionals, i sobretot la seva difícil perdurabilitat, sovint s'ha d'acabar bastint sobre una base feta d'insospitades renúncies. Uns contes, també, on l'autor excel·leix, com ens té acostumats, en l'ús d'una fina ironia i en la subtil descripció d'uns comportaments humans extrets de l'atenta observació que només els grans escriptors són capaços de fer.

Una esperada novetat

Si hi havia una obra que s'esperava especialment en el retorn literari després de l'estiu, aquesta era, sens dubte, *El cel no és per a tothom* (Anagrama, 2018), la darrera novel·la de Marta Rojals (Palma d'Ebre, 1975). Després de quatre anys de la publicació de l'última, titulada *L'altra* (La Magrana, 2014), i que va decebre una part del públic de l'escriptora ebrenc,

especialment per la comparació que se'n va fer amb el debut fulgurant i la novetat que va suposar la seva primera obra, *Primavera, estiu, etcètera* (La Magrana, 2010) —un magnífic retrat generacional protagonitzat per la inoblidable Èlia—, l'expectació per aquesta tercera novel·la era, doncs, màxima. Si, a més, hi afegim l'enigma al voltant de la figura de l'escriptora, de la qual no circulen, per exemple, fotografies i que no fa mai presentacions públiques i presencials de les seves creacions, el clima d'espera creat va ser en aquest cas notable. Fins i tot hi va haver comentaris a les xarxes socials donant algunes pistes sobre el contingut de la novel·la abans que es trobés a les llibreries.

Malgrat això, les opinions de Marta Rojals sobre la situació política actual, sobre l'estat de la llengua catalana i sobre la discriminació que pateix el sexe femení —que són alguns dels seus temes més habituals—, són força conegudes a través dels seus articles al portal *Vilaweb*. Una interessant selecció d'aquests textos escrits entre els anys 2010 i 2015 es va publicar amb el títol *No ens calia estudiar tant* (Sembra Llibres, 2015). Rojals, a més, també té una notable presència a *Twitter* a través del compte @replicanta (15,4 K seguidors).

Un cop llegida la novel·la —es tracta d'un text llarg, de gairebé sis-centes pàgines— la meua opinió és

que estem davant d'una magnífica obra, tant pel que fa al contingut, a la història, com pel que respecta a la meritòria tasca estilística que la novel·la destil·la. El llibre recrea magistralment quatre dècades de la vida de la família Costa, i en especial de les difícils relacions entre l'Eva i la Sara, les dues germanes bessones, i el paper de mediador que sovint ha hagut d'exercir el seu germà petit Josep. Tot en el marc d'un entorn influït decisivament pel paper i les aspiracions dels pares, el matrimoni compost pel Josep i la Natàlia, dos personatges amb els rols tradicionals canviats: qui treballa és la mare, que és perruquera, i qui es cuida de la casa és el pare, incapacitat laboral a causa d'una malaltia i que omple el temps muntant bolígrafs per a una empresa i fent maquetes d'avions, activitat que és la seva autèntica passió i que estarà a l'origen de la carrera professional de la Sara com a pilot d'aviació.

El punt de partida argumental de la novel·la serà la trobada de les dues germanes després d'anys de no parlar-se —som al setembre de 2007, i les protagonistes tenen 44 anys— i a partir d'aquí l'autora ens anirà reportant, amb una calculada dosificació d'informació, tota una vida de malentesos i de relacions complexes entre els diversos membres de la família. L'acció transcorre amb constants salts endavant i endarrere —fet que algú ha criticat perquè acaba sent una

estructura una mica monòtona— a través dels quals el lector s'anirà fent càrrec de quins són els motius que han fet que els personatges acabin en la situació actual. I tota aquesta trama emmarcada en una societat també canviant des del punt de vista polític, social, econòmic i urbanístic. Al meu parer, és sens dubte la novel·la més ambiciosa de Marta Rojals i la manifestació més clara de la mestria narradora d'una autora que demostra un domini de la llengua —de tota, la llengua, de tots els registres, especialment en els diàlegs— del qual pocs autors actuals són capaços.

Amb relació a aquest aspecte, i a preguntes de Jordi Nopca, del diari Ara, Rojals diu el següent: "En la veu narradora el català és estàndard, i només se salta la regla quan s'empelta de la veu dels personatges, amb els seus tics i vicis de la parla. Als diàlegs prima l'oralitat, i hi ha una gradació entre els parlants del català diguem-ne correcte fins al més contaminat. També hi ha un cas invers, de castellà mig català, en la figura del Max, que és un madrileny que el mig parla".

Per Marina Espasa, "la història constitueix una dissecció implacable de la família com a estructura essencialment tràgica,

acompanyada d'un retrat molt vívid del dia a dia a les ciutats mitjanes del "rerepaís", uns pobles i unes famílies que, a la primera dècada del segle XXI, es van pensar que es farien rics i que van quedar estabornits en esclatar-los la bombolla immobiliària als nassos" (Ara, 1-9-18). Un dels temes de fons de la novel·la és, per Espasa, "la contraposició entre les servituds dels lligams familiars i sentimentals i la llibertat individual", actituds que representen a la novel·la, respectivament, l'Eva i la Sara. En un moment de la novel·la, la Sara afirma el següent: "Jo t'ho explico ràpidament: el problema és que hi ha pecats que a les dones no se'ns perdonen [...]: no només vull volar a l'aire, sinó que vull volar també a terra. Ser lliure aquí —el dit assenyala amunt, i tot seguit avall— i aquí. I si habitualment ja és difícil que te'n perdonin una, imagina't el pack de dues... Em segueixes?" (p. 477).

A Marina Espasa, que també qualifica *El cel no és per a tothom*, de "novel·la de tall clàssic", l'obra li recorda les de Jonathan Franzen. A mi també m'ha recordat les

magnífiques novel·les d'un altre gran escriptor americà, John Irving.

L'epíleg a la poesia completa

Joan Margarit (Sanaüja, la Segarra, 1938) ha exercit professionalment d'arquitecte i de catedràtic de Càlcul d'Estructures a l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona. Com a poeta, és autor d'una dilatada obra que ha obtingut nombrosos premis, entre els quals el Carles Riba (1985), el Crítica Serra d'Or (1982, 1987 i 2007) i el Nacional de Literatura de la Generalitat (2008). En l'àmbit hispànic, Margarit ha rebut el Premio Nacional de la Crítica (1984 i 2008), el Rosalía de Castro i el Nacional de Poesía (tots dos el 2008), i pel conjunt de la seva obra li va ser concedit a Mèxic el Premio Víctor Sandoval Poetas del Mundo Latino i a Xile el Premio Iberoamericano de Poesía Pablo Neruda. La seva obra ha estat traduïda a diverses llengües, entre les quals el castellà, l'anglès, el francès i l'hebreu.

Els diversos llibres de poesia de Joan Margarit —que representen més de set-cents poemes publicats—, editats majoritàriament per Proa, han estat recollits al volum *Tots els poemes (1975-2012)* (labutxaca, 2013) i a l'antologia *Poesia amorosa (1980-2009)* (labutxaca,

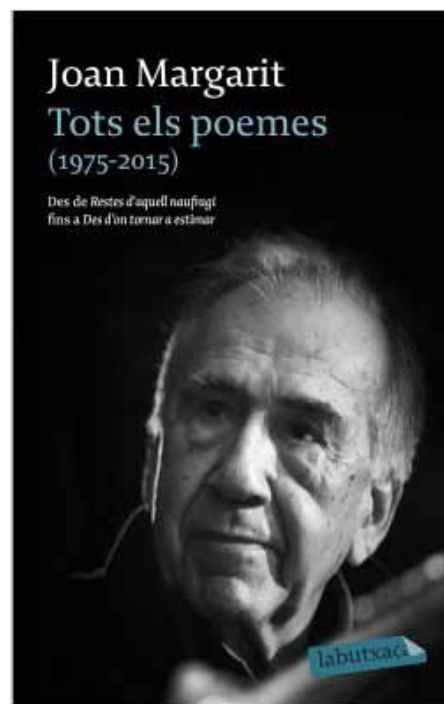
Joan Margarit

2010). Més recentment ha publicat les obres *Des d'on tornar a estimar* (Proa, 2015), *L'ombra de l'altra mar* (Nórdica Libros, 2016) i *Un hivern fascinant* (Proa, 2017). El seu últim llibre, però, no és de poesia, sinó una autobiografia dels seus anys d'infància i primera joventut, *Per tenir casa cal guanyar la guerra* (Proa, 2018).

En una entrevista recent, el poeta afirmava el següent: "És un llibre amb un objectiu molt clar: no és un llibre de memòries, sinó una autobiografia. La memòria és el relat de les coses que van passar. Amb l'autobiografia, en canvi, t'estàs buscant a tu mateix, ja sigui al llarg de la teva vida o en una època concreta. [...] I la pregunta que m'he fet en aquesta recerca ara que he arribat als 80 anys és: per què he escrit precisament aquests 700 poemes que he publicat al llarg de la meua vida i no uns altres? (La República, 20-26 d'octubre de 2018).

Aquesta és, doncs, la intenció i la

gran virtut d'aquest llibre. A través del record d'una infantesa plena de penúries, que abraça el final de la Guerra Civil i els primers anys de la dura postguerra, Margarit intenta trobar el motor de tota la seva poesia. A cavall d'una vida itinerant, amb els progenitors distants i estigmatitzats per la pèrdua de la guerra, i gairebé sempre vivint separats a causa de la feina del pare, el nen i, més endavant, el jove que va ser l'autor s'anirà trobant, enmig d'unes condicions econòmiques i socials miserables, amb les situacions que més endavant reconeixerà com a fonaments de la seva poesia. Així és com ens ho explica l'autor: "*Vaig néixer en un temps dels més sordids d'Espanya: a la una de la matinada de l'11 de maig de 1938, en plena Guerra Civil*" (p. 12). I una mica més endavant afirma: "*Es podria dir que l'única sort dels que vàrem néixer en aquella època va ser que, durant la nostra vida, ja mai més coneixeríem un país més trist i llòbrec que aquell on vàrem obrir els ulls*" (p.12-13).

No és d'estranyar que, enmig de la sensació de soledat que generava el seu entorn, per a Joan Margarit la poesia —com també ho van representar el cinema i les lectures— acabés sent el "refugi interior" del qual ha parlat tantes vegades.

Margarit ens presenta una tasca literària, doncs, que ha consistit a fer aflorar a la superfície uns fets dels quals només escrivint-los se n'acaba de tenir consciència plena. I, per sort per al lector, el gran poeta que és Margarit es converteix en un magnífic escriptor en prosa que sap evocar amb un traç precís, objectiu fins on és possible, però també amb una gran sinceritat i emoció, aquests episodis fundacionals. L'autor ho exposa en l'entrevista esmentada amb aquests mots: "*Allò que és la persona es defineix a partir de la infància que s'ha viscut. En aquesta primera època és quan es fan els fonaments de la casa. El plànol de la casa es fa llavors. Després ja no pots fer qualsevol casa, allà, has de fer aquella que s'aixecarà sobre els fonaments de la infància*".

Un llibre esplèndid, bellament escrit, i que segons l'autor constitueix "l'epíleg més extens que he escrit. Un acompanyament necessari a la meua obra poètica" (p.12). Per als lectors que no coneguin la seva poesia, doncs, és també un bon incentiu per descobrir-la.